

Péter Orsolya Márta: Római jogi alapfogalmak

Péter Orsolya Márta Római jogi alapfogalmak című művének^[1] – a szerző ajánlásával teljes összhangban – elsődleges és nem titkolt célja az, hogy főként a római jog történetének és intézményeinek elsajátítására törekvő joghallgatóknak nyújtson segítséget a tanulásban, anélkül, hogy tankönyv-helyettesítő funkciót is betöltene.

A római jogi fogalomgyűjtemények példája és a szerző által választott módszer, a kifejezések betűrendes besorolása nem új keletű, más nemzetek számára is ismeretes a megoldás. Ennek körében érdemes megemlítenünk a felhasznált irodalom jegyzékében is szereplő Encyclopedic Dictionary of Roman Law^[2] című művet, továbbá a Dunand és Pichonnaz nevéhez köthető Lexique De Droit Romain^[3] című gyűjteményt is.

A könyv szerkezete logikusan felépített: előszóval kezdődik, melyet a mű törzse, a nehezebben érthető vagy a későbbi tanulmányok során is kiemelkedő szerepet betöltő szakkifejezésekre fókuszáló alapfogalom-gyűjtemény követ, majd tárgymutatóval és a felhasznált irodalom jegyzékével végződik. A római jogi *terminus technicus*ok könnyű kereshetőségét szolgálja a szerző által választott módszer, a fogalmak betűrendes besorolása. A mű végén elhelyezett, alig tizenöt oldalas tárgymutató jelen esetben a tartalomjegyzék funkcióját tölti be, hisz arra tekintettel, hogy a definíciók általában a latin címszavakhoz kapcsolódva foglalnak helyet – bár ez alól akad néhány kivétel is: így például a tulajdon fogalmának meghatározása mégsem a *proprietas*nál keresendő –, kiválóan alkalmas arra, hogy rögtön kikereshessük a magyar címszó alapján a latint és a hozzá tartozó oldalszámot is. A betűrendes megoldás alkalmazása ellen csak az hozható fel érvként, hogy a római jogban elmélyülni szándékozó hallgató számára a tankönyvek különböző anyagréseiben szereplő fogalmak a gyűjteményben nem különülnek el egymástól, azok nem állnak össze rendszerré. Figyelemmel azonban arra a célra, amit a szerző az előszóban és az ajánlásban is megfogalmaz, könnyen érthető, hogy a kifejezések mégsem témakörök szerint, hanem kezdőbetűjük alapján követik egymást.

[1] Péter, 2011.

[2] Berger, 1953.

[3] Dunand – Pichonnaz, 2010.

A felhasznált irodalomjegyzékében fellelhetjük a hazánk jogi egyetemien használatos (és korábban használatban volt) római jogi tankönyvek mellett a német, olasz jogi stúdiumok alapvető anyagait, továbbá egy angol nyelvű római jogi szótárt is.

A szöszedetben szereplő kifejezésekhez tartozó magyarázatokat a szerző a joghallgatók igényeizhez mérten leegyszerűsítve – anélkül, hogy a különböző jogirodalmi vitákat ismertetné – a szakirodalomban uralkodónak tekinthető álláspontok bemutatásával, a római jogi tankönyvekben szereplő megoldások szintetizálásával alkotta meg. Ezen praktikus módszer alkalmazásából legfeljebb olyan nehézségek adódhatnak, hogy a hallgató a *traditio brevi manu* például az általa használt tankönyvből ismert *brevi manu traditio* kifejezésénél hiába keresi, de ebben az esetben megoldást jelenthet számára a „rövid kézzel történő átadás” címszavának felkutatása. A szerző a latin *terminus technicus*oknál azok lehetséges magyar megfelelői és a fogalom-meghatározás mellett a szükséges mértékben bizonyos szakkifejezéseknél a történeti fejlődés ívét is felvázolta, sőt teret engedett az esetleges további csoportosításoknak, felosztásoknak és jellemzéseknek.

A latin és magyar nyelvű fogalmakon kívül a gyűjteményben szerepelnek bizonyos kulcsfontosságú római jogi elvek (például a „*casum sentit dominus*”-elv, a „*genus perire non potest*”-elv, a „*nemo plus iuris...*”-elv és a *favor testamenti* elve.), fontosabb *lex*ek (például a *lex Rhodia de iactu mercium*, a *lex Falcidia* és a *lex Aebutia*) és *senatus consultum*ok (például a *SC Macedonianum*, a *SC Neronianum* és a *SC Pegasianum*) magyarázatai is. A latin kifejezések és azok magyar megfelelői közötti átjárást biztosító könyv segítséget nyújt abban is, hogy megtaláljuk az egymással összefüggésben álló fogalmakhoz kapcsolódó definíciót, így például a *quarta Falcidia* címszava a *lex Falcidiára*, a *quarta divi Pii* az *arrogatióra* hivatkozik, a kárenyhítési kötelezettségnél pedig a kármegosztás fogalmára történik utalás.

Számos olyan kifejezést is fellelhetünk a regiszterszerűen besorolt fogalmak között, melyek nem római jog-specifikusak ugyan, a magyarázatokat mégis római jogi definíciókként érdemes kezelnünk. A könyv a szakkifejezéseket minden esetben a római jog szempontjából közelíti, így a modern jog vonatkozásában inkább csak iránymutatásként, útjelzőként szolgálhatnak, hiszen egy ma is létező jogintézménynek a gyűjteményben fellelhető általános meghatározása sok esetben helytálló lehet, de az ahhoz esetlegesen kapcsolódó további jellemzés, csoportosítás, felosztás természetesen nem alkalmas arra, hogy a hatályos szabályozás hű tükörképe legyen (például a kötelesrész esetében). Ennek ellenére az állandóan változó jogszabályok forgatagában a részletszabályok között könnyen veszíthetjük el az alapot, és feledkezhetünk meg a jogi szakkifejezések, alapvető jogelvek eredeti jelentéséről, ilyenkor érdemes lehet visszanyúlni a római jogi alapokhoz, elvekhez. Ezért gondolom hasznosnak a modern jog művelői számára is ezt a római jogi alapfogalmakat összegyűjtő könyvet (így például a kárfelelősséggel összefüggő kifejezések vonatkozásában, vagy akár az *actio Pauliana*, az *in integrum restitutio* és a *res iudicata* esetén).

Akadnak olyan címszavai is a gyűjteménynek, melyeket a hétköznapi életben sokan pontatlanul használnak, de a joghallgatókkal szemben mégis érthető az az elvárás, hogy ezeket a – jogi alapműveltséghez is szükségesnek látszó – kifejezéseket precízen alkalmazzák (különös tekintettel például a kárfelelősséghez kapcsolódó fogalmakra). A könyv zömében olyan fogalmakat tartalmaz, melyeket a modern szabályozás is ismer valamilyen formában – bár legtöbbször más kifejezések mögé rejtve –, míg kis százalékban olyan jogintézményeket is találhatunk benne, melyekre ma is ugyanazon latin vagy latin eredetű szavakat használjuk (például az *analogia*, az *in integrum restitutio* vagy a *cum viribus* felelősség esetén).

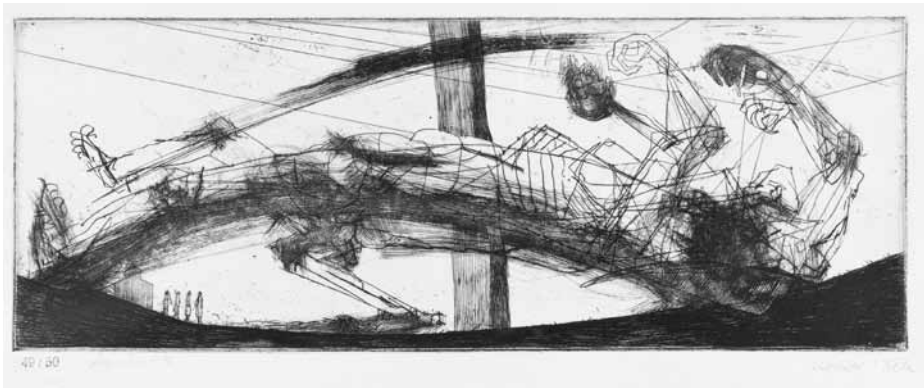
A következő kategóriában olyan fogalmakat említhetünk, melyeket a hatályos szabályozás egyáltalán nem ismer, értelemszerűen ilyenek például a rabszolgákhoz, férji, apai hatalomhoz kapcsolódó és más további kifejezések (például a *manumissio*, a *manus*, a *patria potestas*, a bonitártulajdon vagy éppen a *bonorum possessio*).

A gyűjtemény érdemesnek mutatkozik az egyes fogalmak továbbélése, modern jogokban betöltött (esetleges) szerepe irányába történő kiegészítésre, bővítésre. Ezáltal még teljesebb képet adhatna a fontos jogi *terminus technicus*okról, egy fejlődési ív is kirajzolódhatna az olvasó számára, így még szélesebb olvasóközönséget célozhatna.

A mű elsődleges funkciójának megfelelően minden kétséget kizáróan kiválóan használható arra, ha a római jog rejtelmeiben és a tankönyvek részletszabályaiban elmélyülni szándékozó hallgató a tananyag elsajátítása során ismeretlen vagy ismeretlennek tűnő latin kifejezésbe ütközve egy pillanatra megakad, és egy egészen egyszerű mozzanat, egy definíció vagy a magyar jelentés gyors kikeresése elegendőnek bizonyul ahhoz, hogy a fogalom tisztázását követően lendületét nem veszítve folytassa a tanulást.

IRODALOM

- Berger, Adolf (1953): *Encyclopedic Dictionary of Roman Law*. Philadelphia.
- Dunand, Jean-Philippe – Pichonnaz, Pascal (2010): *Lexique De Droit Romain*. Schulthess Verlag, Zürich.
- Péter Orsolya Márta (2011): *Római jogi alapfogalmak*. Bíbor Kiadó, Miskolc.

●
Kondor Béla: Auschwitz, 1965